

RAPORT Z WARSZTATÓW STRATEGICZNYCH

Warsztaty przeprowadzono w ramach opracowywania
Strategii rozwoju Miasta Gorzowa Wielkopolskiego 2030

Instytut Badawczy IPC

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	3
Warsztat strategiczny – Gospodarka.....	3
Potencjał innowacyjny Gorzowa Wielkopolskiego.....	4
Potencjał współpracy w sferze gospodarczej.....	6
Metody i narzędzia kreowania zmian i rozwoju innowacyjnej gospodarki na terenie Gorzowa...6	
Podsumowanie.....	7
Warsztat strategiczny – Mieszkańcy i Jakość życia.....	7
Starzejące się społeczeństwo.....	9
Kapitał ludzki – przyszłość miasta – edukacja i integracja.....	10
Przemysł czasu wolnego.....	11
Podsumowanie.....	12
Warsztat strategiczny – Środowisko.....	12
Stan środowiska a jakość życia.....	14
Zmiany klimatu.....	15
Miasto zeroemisyjne – szansa czy zagrożenie?.....	16
Podsumowanie.....	16

Wstęp

Warsztaty strategiczne zostały przeprowadzone w siedzibie Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego w ramach pierwszego etapu opracowywania Strategii Rozwoju Miasta Gorzowa Wielkopolskiego 2030 – **diagnozy strategicznej**. Warsztaty zostały podzielone na 3 bloki tematyczne i przeprowadzone na przełomie czerwca i lipca br.:

- 25.06.2020 r. – „Gospodarka”
- 16.07.2020 r. – „Mieszkańcy i jakość życia”
- 23.07.2020 r. – „Środowisko”

W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele różnych środowisk: nauki, biznesu, samorządu, kultury, organizacji pozarządowych, Rady Miasta, Rady Seniorów, Młodzieżowej Rady Miasta, a także interesariusze i eksperci w danej dziedzinie. Ze względu na konieczność zapewnienia bezpiecznych warunków uczestnictwa w związku z trwającą pandemią COVID – 19, a także z uwagi na warsztatowy charakter prac, liczba uczestników ograniczała się każdorazowo do ok. 20 – 30 osób. Łącznie w spotkaniach warsztatowych uczestniczyło 58 osób, które zostały zaproponowane przez Wykonawcę Strategii i Zespół ekspertów sporządzających ocenę ex-ante dokumentu, w porozumieniu z Zamawiającym – Miastem Gorzów. Grupę warsztatową stanowili lokalni liderzy różnych środowisk – mieszkańcy Gorzowa, którzy są najbardziej odpowiednimi osobami do diagnozy własnej gminy, identyfikacji problemów i generowania scenariuszy. Dodatkowo, w formule online, w spotkaniach uczestniczyli urzędnicy – przedstawiciele wydziałów merytorycznych Urzędu Miasta Gorzowa Wlkp., zaangażowanych w opracowywanie strategii.

Warsztat strategiczny – Gospodarka.

Temat spotkania: Czy Gorzów Wielkopolski to dziś miasto smart w sferze gospodarczej?

Program spotkania.

I. Wprowadzenie:

- Powitanie, prezentacja uczestników spotkania, przedstawienie celów spotkania i zasad jego prowadzenia.
- Przedstawienie koncepcji prac nad strategią rozwoju. Wyjaśnienie w jakim miejscu prac się obecnie znajdujemy.
- Przejście do tematu spotkania – inicjacja dyskusji: „Czy Gorzów Wielkopolski to dziś miasto smart w sferze gospodarczej”.

Wyjaśnienie czym jest „smart economy” - wykorzystywanie innowacyjnych i elastycznych rozwiązań do zwiększania efektywności i produktywności lokalnych gospodarek. Podstawowymi indykatorami są: innowacyjność i przedsiębiorczość (liczba start-upów, wydatki na badania i rozwój itd.), produktywność, globalność (międzynarodowe wydarzenia czy rola eksportu), elastyczność rynku pracy, zdolność do transformacji.

II. Dyskusja.

1. Potencjał innowacyjny Gorzowa Wielkopolskiego:

- Czy Gorzów Wielkopolski to miasto innowacyjne w sferze gospodarczej:
 - Co świadczy o innowacyjności miasta?
 - Jakie są główne bariery w rozwoju innowacyjności?

Jakie są atuty miasta w kontekście rozwoju innowacyjnych działalności gospodarczych?

2. Potencjał współpracy w sferze gospodarczej:

- Jaki jest faktycznie potencjał współpracy w sferze gospodarczej w Gorzowie Wielkopolskim?
 - Czy przedsiębiorcy współpracują między sobą, czy raczej rywalizują?
 - Czy biznes potrafi współpracować z nauką i czy efekty tej współpracy przynoszą korzyści obu stronom?
 - Jaka jest rola miasta w kreowaniu sieci współpracy w mieście?
 - Jakie bariery dostrzegamy w obecnej oraz przyszłej współpracy przedsiębiorców i sfery publicznej?
 - Jakie działania mogą sprzyjać współpracy?

3. Metody i narzędzia kreowania zmian i rozwoju innowacyjnej gospodarki na terenie Gorzowa Wielkopolskiego:

- Czy w mieście istnieją już struktury lub sprawdzone metody tworzenia wartości dodanej dla przedsiębiorców na bazie współpracy z nauką i jak takie metody rozwijać?
 - Jaki jest przepis na sukces we współpracy nauki i biznesu?
 - Jak zwiększyć przepływ wiedzy z nauki do biznesu? Czy nauka jest w stanie spełnić oczekiwania biznesu?
 - Czy istniejące na terenie IOB oraz uczelnie wyższe powinny zwiększyć swoją rolę w kreowaniu innowacyjności, jakie jest faktycznie zapotrzebowanie na innowacje w mieście i czy lokalne podmioty są w stanie na nie odpowiedzieć?
 - Jaka jest rola parku naukowo-przemysłowego w kreowaniu innowacji i wspieraniu transferu wiedzy w Gorzowie Wielkopolskim? Czy można jeszcze poprawić sposób funkcjonowania parku?
 - Czy Gorzów Wielkopolski ma potencjał konkurencyjności o duże inwestycje, w tym firm globalnych?

Jak poprawić atrakcyjność do inwestowania w mieście zarówno dla dużych firm, ale również dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Potencjał innowacyjny Gorzowa Wielkopolskiego

Pierwsza część pytań dotyczyła potencjału innowacyjnego Gorzowa Wielkopolskiego oraz jego barier i atutów w rozwoju innowacyjności.

Gorzów Wielkopolski jest określany przez przedsiębiorców jako miasto przemysłowe, które słynie z takich branż jak branża meblarska (według deklaracji uczestników warsztatów przewodzi w eksporcie), metalowa (określana jako znana na rynkach światowych) czy przędzalnicza (historycznie). Pojawiają się jednak również firmy coraz bardziej innowacyjne (przykład przedsiębiorstwa tnącego laserowo folie na telefony – innowacyjne, zdobywająca nagrody). Gorzów jest jednak nadal określany jako miasto „średniego”, a nie „wysokiego” przemysłu. Zgromadzeni zwracali uwagę na potrzebę diagnozowania twardych zasobów miasta w celu wykorzystywania jego obecnego potencjału.

Potencjałowi innowacyjnemu Gorzowa mogą w opinii uczestników warsztatów sprzyjać m.in. takie czynniki jak:

- Akceptacja pracy zdalnej z uwagi na obecną sytuację epidemiologiczną w kraju (koronawirus) – daje to szansę na pozyskanie różnego rodzaju specjalistów w ramach pracy zdalnej, bez większych nakładów finansowych na zachęcanie pracowników ze specjalistycznych branż do przeprowadzenia się do miasta,
- Uczestnicy stwierdzili, że pandemia pokazała, że małe ośrodki dobrze sobie radzą w sytuacji kryzysu, co daje nadzieję takim miastom jak Gorzów,
- Bliskość dużych ośrodków takich jak Berlin czy Poznań,
- Przemysł 4.0 – automatyzacja produkcji w Gorzowie,
- Automatyzacja przemysłowa – owocna współpraca z Politechniką Wrocławską,
- Duże deklaratywne chęci ze strony przedsiębiorców do współpracy,
- Gorzowski Ośrodek Technologiczny – badania dla firm,
- Regionalne specjalizacje w województwie lubuskim: innowacyjny przemysł, zielona gospodarka, jakość życia.

Uczestnicy potwierdzali, że ich zdaniem postęp technologiczny daje przewagę konkurencyjną i podkreślali istotę edukacji, technologii i przyciągania spółek technologicznych. Miasto powinno kreować rozwój, ale do tego rozwoju musi przyciągnąć ludzi (oprócz zdalnych specjalistów proponowano również przyciąganie ludności odpowiednimi warunkami mieszkaniowymi, kulturalnymi i edukacyjnymi, zwłaszcza w kwestii szkolnictwa wyższego).

Zdaniem uczestników warsztatów, obecnymi przeszkodami w rozwoju innowacyjności są:

- Niska jakość kapitału ludzkiego – miasto prorobotnicze (niskie kwalifikacje ludności); zasoby ludzkie zmniejszają się, co może też wiązać się z drugiej strony z niskimi płacami dla pracowników w strefie.
- Niska jakość kształcenia zawodowego – uczniowie nieprzygotowani do pracy zawodowej.
- Niedostatecznie rozwinięty transport kolejowy.
- Niedostateczne zasoby szkolnictwa, ośrodków naukowych i akademickich.
- Brak współpracy przedsiębiorców między sobą.
- Brak wiedzy przedsiębiorców na temat programów, w których mogą uczestniczyć.
- Brak szkoleń kadry zawodowej.

Zdaniem interesariuszy, Gorzów może być miastem dialogu społecznego. Zadaniem miasta jest dbanie o poziom życia jego mieszkańców, bycie inicjatorem pomiędzy instytucjami funkcjonującymi w danym regionie, wykorzystanie potencjału. Rolą miasta jest również dotarcie z informacją do przedsiębiorstw. Skrajnie różnie oceniano kampanie Gorzowa, które mogły być rozumiane niezgodnie z intencją autorów np. „Gorzów – Stąd Jestem” – akcja, która zdaniem niektórych promowała w większości osoby, którym udało się wyjechać z Gorzowa i coś osiągnąć, sugerując, że pozostając w

Gorzowie nie udałoby im się odnieść sukcesu. Zdaniem uczestników warsztatów, pomysłami na integrację przedsiębiorców, ośrodków naukowych, instytucji i ludności są:

- Wspólna komunikacja miejska w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Gorzowa Wielkopolskiego.
- Stworzenie aplikacji Mój Gorzów (jako platforma wymiany informacji o mieście).
- Pomysł na budowanie konsorcjów naukowych w Gorzowie złożonych z naukowców z całego świata.
- Nowe, duże inwestycje gospodarcze kreujące nowe miejsca pracy.
- Promowanie w mieście pracodawców, miejsc pracy, kulturę organizacyjną, kontekst społeczny w jakim w danej firmie się pracuje, bezpieczeństwo jakie w firmach funkcjonuje i daje komfort pracy. Wyjście na lokalny rynek z tego typu promocją.
- Pomysł na inicjatywę startupów ogłoszoną przez Miasto dla młodzieży z Gorzowa, w celu stworzenia przez młodych ludzi czegoś, co nam jest potrzebne. Sama idea startupu generuje cykl rozwojowy. Niezbędne jest przeznaczenie środków w budżecie obywatelskim na tego typu idee. Będzie to motywacją dla młodych ludzi, żeby cokolwiek zrobić.

Potencjał współpracy w sferze gospodarczej

Przedostatnim blokiem tematycznym w tej sferze była jakość i potencjał współpracy w Gorzowie Wielkopolskim. Uczestnicy rozmawiali o tym, czy potencjał współpracy istnieje, jaki jest poziom rywalizacji między przedsiębiorcami, czy biznes można pogodzić z edukacją oraz jaka jest rola miasta w kreowaniu sieci współpracy w mieście.

Uczestnicy warsztatów wskazywali na deficyty komunikacyjne. Przedsiębiorcom brakuje informacji o różnego rodzaju wydarzeniach, możliwościach współpracy, stąd też istotna jest rola miasta jako integratora (przykładowo w formie aplikacji „Mój Gorzów”). Ważne jest zwiększenie wiedzy o ofercie MOF, zintegrowanie przedsiębiorców i ośrodków oraz zachęcanie biznesu do wspólnego uczestnictwa w projektach. Jest to również ważne dlatego, że takie podziały nie sprzyjają konkurencyjności miasta jako całości, które rywalizuje np. z Zieloną Górą, która z uwagi np. potencjału uniwersytetu zielonogórskiego jest chętniej wybierane przez przedsiębiorców. Miasto powinno również dbać o mieszkańców oraz instytucje na terenie miasta, a co za tym idzie, o tworzenie bardziej kompleksowej oferty Gorzowa Wielkopolskiego.

Metody i narzędzia kreowania zmian i rozwoju innowacyjnej gospodarki na terenie Gorzowa

Ostania część spotkania poruszała tematykę obecnych struktur, sprawdzonych metod tworzenia wartości dodanej i pomysłów na promowanie współpracy nauki i biznesu.

Spostrzeżenia interesariuszy podczas warsztatów:

- Można zachęcać ludzi do powrotu do Gorzowa np. wykorzystując otaczającą przyrodę - jeziora wokół, ekologia.
- Mniejsze zarobki w Gorzowie i mniejsze inwestycje odstraszały od miasta również ludzi ambitnych.
- Badani deklarowali, że miasto nie może być konkurencyjne przez tanią siłę roboczą, ponieważ to mogło być tylko atrakcyjne wtedy, gdy było duże bezrobocie.
- Rolą miasta może być również informowanie pracowników o miejscach pracy.

- Przykładowo Ostrów Wielkopolski ma strategię energetyczną i finansuje tylko te projekty, które się w nią wpisują, bo chcą być niezależni energetycznie, co może być przykładem dla Gorzowa do stworzenia strategii, w której realizacji będą mogli brać ścisły udział gorzowscy przedsiębiorcy.

Kończącą uwagą techniczną podczas warsztatów do opracowywanej strategii było rozszerzenie horyzontu czasowego do 2050 roku, z uwagi np. na:

- Pożyczkę, którą wzięło miasto (do 2048 roku).
- Demografię – w perspektywie 30 lat o 10 lat podniesie się średnia wieku.
- Potrzebę przygotowywania się na gorszy wariant i tworzenia narzędzia do wykorzystywania istniejących zasobów wewnętrznych (budowanie nowych zasobów generuje stałe koszty ich utrzymywania).

Podsumowanie

Podsumowując, ze spostrzeżeń interesariuszy uczestniczących w warsztatach dot. sfery Gospodarczej wynika, że Miasto powinno zwrócić uwagę na edukację, w szczególności zawodową, technologię i przyciąganie spółek technologicznych. Pomimo tradycji przemysłowych, zdaniem uczestników warsztatów, nie należy ograniczać się do tradycyjnego przemysłu, warto jest inwestować w innowacje. Elementem rozwoju technologii jest wiedza, dlatego, należy dostosować poziom edukacji w mieście i dostosować go do potrzeb miasta. Należy zwracać uwagę na odpowiednie płace, by przerwać odpływ ludności. Przyspieszenie procesu rozwoju technologicznego może dać możliwość uzyskania przewagi konkurencyjnej. Wsparciem rozwoju innowacyjności jest akceptacja pracy zdalnej, która daje szansę mieszkańcom na konkurencyjne zarobki bez potrzeby emigracji, ale też pozwala na pozyskanie specjalistów z innych części Polski. W kontekście pracy zdalnej, konkurencyjne może być pozycjonowanie Gorzowa jako zielonego miasta, w którym życie jest również konkurencyjnie tańsze niż w takich miastach jak Poznań, Warszawa, Kraków, Wrocław. W przypadku pracowników, którzy mieliby się przeprowadzić do Gorzowa, warto zacząć od pozyskiwania zasobów z powiatu.

Pomimo tego, że dla uczestników warsztatów ważne było podkreślenie roli innowacji, to jednak zwracali oni również uwagę na to, że Miasto raczej nie pretenduje do ośrodka uniwersyteckiego. Chodzi raczej o: stworzenie warunków do życia w Gorzowie w celu zatrzymania odpływu specjalistów, lokowanie działalności badawczo-rozwojowej w przedsiębiorstwach oraz dostosowania oferty naukowej i szkolnictwa zawodowego pod specyficzne warunki gospodarki Gorzowa (nowe kierunki). Wytworzenie wartości dodanej w sferze edukacji powinno wynikać ze ścisłej współpracy sfery gospodarczej (przedsiębiorców) wraz z ośrodkami uniwersyteckimi i badawczymi oraz miastem, a nie skupiać się na edukacji uniwersyteckiej w oderwaniu od pozostałych wymienionych partnerów rozwoju.

Warsztat strategiczny dot. sfery społecznej – Mieszkańcy i jakość życia.

Temat spotkania: Czy Gorzów Wielkopolski to dziś miasto smart pod względem zasobów kapitału ludzkiego oraz smart pod względem jakości życia?

Program spotkania.

I. Wprowadzenie:

- Powitanie, prezentacja uczestników spotkania, przedstawienie celów spotkania i zasad jego prowadzenia.
- Przedstawienie koncepcji prac nad strategią rozwoju. Wyjaśnienie w jakim miejscu prac się obecnie znajdujemy.
- Przejście do tematu spotkania – inicjacja dyskusji: „Czy Gorzów Wielkopolski to dziś miasto smart pod względem zasobów kapitału ludzkiego oraz smart pod względem jakości życia”.
 - Wyjaśnienie czym jest smart people (ludzie) – kluczowy czynnik kapitału ludzkiego, stawiający w centrum zainteresowania edukującego się człowieka, rozumiany również jako katalizator pozytywnych zmian. Kluczowe indykatory to edukacja (liczba studentów i uczniów, chęć podnoszenia kwalifikacji), kreatywność jednostek (liczba i rola imigrantów, praca w przemyśle usług kreatywnych, zaangażowanie w życie publiczne) czy „włączenie technologiczne” obywateli (np. udział smartfonów czy szybkiego Internetu).

Smart living (jakość życia) – czynnik uwypuklający jakość życia w mieście przez powszechny dostęp do szeroko rozumianych usług publicznych (dostęp do mieszkań, kultura, rozrywka), bezpieczeństwo (np. wykorzystanie technologii do zapobiegania przestępstwom), zdrowie (np. długość życia, jakość służby zdrowia), atrakcyjność miejsca czy inwestycje w polepszenie jakości życia mieszkańców.

II. Dyskusja.

1. Wyzwania naszych czasów – starzejące się społeczeństwo:

- Jak dziś w Gorzowie Wielkopolskim postrzega się zjawisko starzenia się społeczeństwa?
 - Co jest charakterystyczne dla Gorzowa Wielkopolskiego jeśli chodzi o starzenia się społeczeństwa? Jakie zjawiska, zdarzenia są z tym związane?
 - Czy można powiedzieć, że miasto jest już dziś przygotowane na wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa?
 - Jakie są lub będą kluczowe działania i inwestycje związane z aktywnościami i potrzebami osób w wieku senioralnym? Co będzie barierą w ich realizacji?
- Jakie problemy społeczne będą kluczowe w najbliższej dekadzie dla systemu polityki społecznej w mieście?
 - Jakie są główne wyzwania polityki pomocy społecznej w Gorzowie?
 - Czy miasto jest dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych? Jakie kluczowe działania należy podjąć w tym zakresie?

2. Kapitał ludzki – przyszłość miasta – edukacja i integracja:

- Czy Gorzów Wielkopolski to dobre miejsce do życia dla młodych?
 - Jak można ocenić system kształcenia na różnych poziomach w Gorzowie Wielkopolskim?
 - Czy można powiedzieć, że w Gorzowie realizowane są innowacyjne projekty edukacyjne?
 - Czy system edukacji dobrze przygotowuje młodych do potrzeb rynku pracy i jednocześnie odpowiada na potrzeby lokalnej gospodarki?
 - Jakie są potrzeby młodych osób w Gorzowie Wielkopolskim? Jak zatrzymać te osoby w mieście?
 - Czy miasto ma potencjał do rozwijania kształcenia na poziomie wyższym? Co jest barierą, a co może być atutem miasta?

- Jak wygląda integracja „nowych mieszkańców” miasta (migrantów ekonomicznych)? Czy te osoby postrzegane są jako kapitał?

3. Przemysły czasu wolnego – w jakim mieście chcemy żyć?

- Czy Gorzów Wielkopolski to dobre miejsce do życia? Co poza miejscami pracy oferuje swoim mieszkańcom?
 - Czy można powiedzieć, że oferta kulturalna w mieście jest atrakcyjna i dostosowana do potrzeb wszystkich grup społecznych, w tym osób młodych?
 - Jak postrzegana jest oferta sportowo-rekreacyjna miasta? Jakie są kluczowe zasoby, a jakie bariery?
 - Jakie są potrzeby mieszkańców miasta w kontekście „spędzania wolnego czasu”?
 - Czy Gorzów Wielkopolski może być miastem turystycznym? Jak należy postrzegać i traktować potencjał turystycznym miasta?

Drugi warsztat strategiczny dotyczył sfery społecznej i jakości życia w Gorzowie Wielkopolskim, a otwierała go rozmowa o tym, czy Gorzów Wielkopolski to dziś miasto smart w sferze społecznej i co przez to rozumiemy.

Starzejące się społeczeństwo

Pierwsza część warsztatu była poświęcona zjawisku starzenia się społeczeństwa. Jest to zjawisko widoczne w całej Polsce, ale podczas warsztatu dyskutowano o nim w kontekście Gorzowa, czyli jak dziś w Gorzowie Wielkopolskim postrzega się zjawisko starzenia się społeczeństwa; co jest charakterystyczne dla naszego miasta, jeśli chodzi o starzenie się społeczeństwa i jakie zjawiska, zdarzenia są z tym związane, czy można powiedzieć, że miasto jest już dziś przygotowane na wyzwania związane z tym problemem i jakie są kluczowe działania, inwestycje, problemy i wyzwania w tym kontekście.

Obecnie w mieście działają różnego rodzaju instytucje zrzeszające seniorów (Rada Seniorów obok Wydziału Spraw Społecznych, kluby seniora, Uniwersytet III wieku). Zdaniem uczestników warsztatów problemem jest jednak to, że tego typu instytucje docierają wyłącznie do najbardziej sprawnych fizycznie i intelektualnie ludzi starszych. Są w mieście jednak ludzie, którzy nie wychodzą z domu i dotarcie do nich jest trudne. Dodatkowo wiele klubów seniora funkcjonuje w oparciu o działania projektowe, które są zamykane, gdy zakończy się okres dofinansowania. Problem finansowania jest największą barierą utrzymywania tego typu inicjatyw. Chociaż seniorzy są zadowoleni ze wsparcia dostępnego w mieście, sami też się organizują. Istnieje jednak druga grupa seniorów – są to osoby niesamodzielne, które nie mają kontaktów z otoczeniem. Stowarzyszenia kontaktują się z takimi osobami telefonicznie, jednakże osoby starsze są spragnione kontaktów bezpośrednich. Często osoby starsze, samotnie mieszkające stają się ofiarami przestępstw oszustów przez telefon.

Uczestnicy warsztatów zauważyli, że obecnie uwidacznia się deficyt diagnozy środowiska osób starszych – rada miasta przyjęła do realizacji program „złota rączka”, który się sprawdza i pokazuje deficyty dostępu do podstawowych rzeczy. Ośrodki, które mogą mieć więcej wiedzy o problemach seniorów i gotowe sposoby na dotarcie do nich to np.:

- Związek emerytów i rencistów.
- Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie, dysponujące środkami PFRON, które stara się aktywizować seniorów do wyjścia z domu i realizuje projekty dla osób starszych. Głównym

celem takiego działania jest utrzymanie seniorów w środowisku rodzinnym i lokalnym, a nie umieszczanie w całodobowych placówkach opiekuńczych.

Według uczestników warsztatów można wyróżnić 4 główne problemy wiążące się ze starszym wiekiem:

- Problem samotności – obserwuje się w klubach seniora; nie mają oni dzieci w miejscu zamieszkania, więc nie mają rodziny na miejscu, która mogłaby im pomóc (kontynuacja problemu „eurosieroctwa”) -> skala tego zjawiska w mieście jest nierozpoznana;
- Problem integracji – tworzenie klubów seniora – dobrze się to rozwija w Gorzowie, ale są to działania projektowe, więc po ich zakończeniu pojawia się problem z dalszym funkcjonowaniem;
- Problem zdrowotny – osoby, które są w trudnej sytuacji zdrowotnej, nie mogą przebywać zbyt długo w szpitalu, a w miejscu zamieszkania (np. w bloku) mają problem z poruszaniem się;
- Problem opieki – nie ma kto się nimi zaopiekować, potrzebują pomocy w domu.

W celu skuteczniejszej pomocy seniorom, podczas warsztatów były proponowane następujące rozwiązania:

- Szukanie rezerw wsparcia w potencjale gorzowskich organizacji pozarządowych;
- Zainicjowanie współpracy Rady Seniorów i Młodzieżowej Rady Miasta w celu uzyskania i wypracowania modelu pomocy przez osoby młode osobom starszych;
- Do młodzieży można skutecznie dotrzeć poprzez szkołę (podejście systemowe do wprowadzenia wolontariatu). Młodzież chętnie angażowała się w zorganizowane akcje niosące pomoc starszym osobom;
- Należy unikać kierowania osób starszych do placówek, aby były jak najdłużej w swoim otoczeniu, w którym mogłyby uzyskać pomoc;
- Należy pamiętać o odpowiednim dostosowaniu infrastruktury do potrzeb osób starszych przy projektowaniu nowych inwestycji;
- Rozwój usług dla ludzi starszych, takich jak: dowóz do urzędów, aptek, szpitali itp.; miasto powinno przystąpić do profilaktyki zdrowotnej ruchowej dla seniorów; dzielnicowe centra aktywności dla seniorów;
- Należy łączyć projekty seniorów z różnych gmin;
- Większe inwestowanie w metody poszukiwawcze ludzi potrzebujących pomocy, którzy nie mogą wyjść sami z domu, a także w wyjazdy z osobami starszymi, wyjścia do kina/teatru/ bilety MZK za darmo dla opiekunów tych osób, które nie mogą wyjść same z domu;
- Stworzenie dziennego pobytu dla seniorów (dom aktywności dziennej), może to być w przyszłości miejsce po budynkach szkół podstawowych, przedszkoli;
- Stworzenie informatora o organizacjach dla seniorów (napisanego w przystępnym języku);
- Miasto mogłoby organizować szkolenia dla organizacji pozarządowych lub dofinansowywać ich rozwój, tak aby mogły przeznaczać środki na misje organizacji.

Kapitał ludzki – przyszłość miasta – edukacja i integracja.

Drugi blok tematyczny podczas warsztatów ze sfery społecznej dotyczył osób głównie młodych, zarówno w kontekście samej atrakcyjności miasta jak i systemu kształcenia, projektów edukacyjnych, rynku pracy, potrzeb młodych osób, potencjału do rozwijania kształcenia na poziomie wyższym czy też integracji „nowych” mieszkańców.

Jak wynika z wypowiedzi uczestników warsztatu, młodzi wyjeżdżają, ponieważ nie widzą perspektyw w mieście. W mieście jest wyraźny nacisk na kształcenie zawodowe, więc uczniowie szkół ogólnokształcących nie mają możliwości rozwoju swoich zainteresowań, dlatego też decydują się na wyjazd z miasta. Jednak jak twierdzą przedstawiciele gorzowskiej uczelni, społeczność lokalna wywiera duży negatywny wpływ na młodych ludzi, przez co uczelnie gorzowskie, na obiektywnie dobrym poziomie, muszą udowadniać, że poziom nauczania w Gorzowie nie odstaje od innych miast i muszą walczyć z przeświadczeniem, że Gorzów to nieatrakcyjne do nauki miasto, w którym nie można się rozwijać. Przekaz, że miasto jest złe powoduje, że młodzież nie chce zostawać na gorzowskich uczelniach. Potrzebna jest zmiana myślenia gorzowian o ich własnym mieście. Media publikują raczej negatywne przekazy, a nie publikują tych pozytywnych o sukcesach gorzowskich uczelni, co dodatkowo potęguje negatywne odczucia względem gorzowskiej edukacji. Według przedstawicieli uczelni, osoby, które tu zostają, nie powinny czuć się gorsze, a nawet radni miasta bywają bardzo krytyczni i negatywnie nastawieni do gorzowskich uczelni.

Uczestnicy warsztatów proponowali wprowadzenie w życie programów stypendialnych dla studentów na uczelniach gorzowskich, a także konkursy na prace magisterskie i doktorskie na temat rozwoju miasta Gorzowa. Zdaniem interesariuszy Miasto powinno znaleźć na to pieniądze i na rozwój tego kapitału. Nie można też zapomnieć o roli pracodawców, którzy mają wpływ na wizerunek miasta. Uczestnicy warsztatów tłumaczyli, że miasto trzeba przedstawić młodym ludziom na nowo.

W kwestii edukacji, nie należy zapominać o infrastrukturze edukacyjnej. Żłobki i przedszkola to wyjście naprzeciw kapitałowi ludzkiemu i polityce społecznej, zwłaszcza w zakresie jakości i modernizacji. Należy modernizować budynki szkolne, ponieważ bez tego nie ma mowy o dobrej jakości edukacji szkolnej. Zdaniem uczestników należy również dbać o zasoby kadrowe gorzowskich szkół – inwestowanie w kadry i ich rozwój.

Przemysł czasu wolnego.

Ostatni blok pytań dotyczył czasu wolnego – czy Gorzów Wielkopolski to dobre miejsce do życia? Co poza miejscami pracy oferuje swoim mieszkańcom? Czy można powiedzieć, że oferta kulturalna w mieście jest atrakcyjna i dostosowana do potrzeb wszystkich grup społecznych, w tym osób młodych? Jak postrzegana jest oferta sportowo-rekreacyjna miasta? Jakimi są kluczowe zasoby, a jakie bariery? Jakie są potrzeby mieszkańców miasta w kontekście „spędzania wolnego czasu”? Czy Gorzów Wielkopolski może być miastem turystycznym? Jak należy postrzegać i traktować potencjał turystyczny miasta?

Uczestnicy stwierdzili, że Gorzów Wielkopolski wydaje się być miastem niedocenianym pod względem rekreacji. W Gorzowie odnotowuje się dużą frekwencję, jeżeli chodzi o zajęcia w klubach sportowych, dodatkowo zdaniem uczestników warsztatów, ludzie młodzi nie potrzebują dużo: rowery, filharmonia, kino. Oferta kulturalna w Gorzowie jest ciekawa. Generalnie zdaniem pytanych, każda z oferty, jakie daje miasto wybiera sobie sam pewne elementy, według własnych zainteresowań i możliwości. Uczestnicy podkreślali, że warto stawiać na lokalny patriotyzm, nie należy się porównywać do większych miast i uczelni; trzeba postawić na specyfikę miasta i stworzenie tutaj czegoś ciekawego; trzeba zachęcać ludzi do działania na rzecz społeczności lokalnej.

W celu aktywizacji ludzi w czasie wolnym, należy zadbać o jakość oferowanych wydarzeń i infrastruktury. Spostrzeżenia uczestników warsztatów:

- Warto tworzyć gorzowskie produkty – jeden z uczestników zorganizował wydarzenie biegowe i słyszał w odpowiedzi, że w końcu gorzowianie mogli się pochwalić tym wydarzeniem w innych miastach; należy rozwijać takie inicjatywy;

- Ośrodek nad jeziorem Nierzym powinien zostać unowocześniony i odremontowany;
- Należy zwiększyć ilość ścieżek rowerowych;
- Należy dążyć do połączenia miasta wokół jednej wielkiej strefy rekreacji; starać się o przyciągnięcie turystów;
- Należy dążyć do większej ilości zieleni w mieście i mniejszej ilości betonu;
- Należy rozwijać profilaktykę zdrowotną dla seniorów; miejsca do nordic walking; oferta sportowo-rekreacyjna dla dzieci i młodzieży i dla mieszkańców miasta (masowa);
- Potrzeba budowy stadionu lekkoatletycznego i hali sportowej. Te obiekty połączyłyby pokolenia, szkoły, kluby, osoby starsze korzystałyby także z tych obiektów, stadion musiałby być ogólnodostępny.

Podsumowanie

Podsumowując, zdaniem uczestników warsztatów, w Gorzowie Wielkopolskim największym problemem w kwestii starzejącego się społeczeństwa jest dotarcie do osób, które nie są w stanie ze względu na swoją niepełnosprawność spowodowaną wiekiem uczestniczyć w inicjatywach klubów seniora. Nacisk należy więc kłaść na skuteczne docieranie do takich osób i oferowanie im realnej pomocy (np. dowożenie do aptek, urzędów itp.). Warto również włączyć osoby młode w wolontariat, ale w sposób systemowy – za pomocą szkoły.

Należałoby także rozwijać działania NGO, wolontariatu i organizacji pożytku publicznego.

Ponadto Gorzów potrzebuje również zmiany wizerunku w kontekście edukacji – bez zmiany w postrzeganiu miasta przez jego mieszkańców, niemożliwe będzie zatrzymanie w mieście młodych ludzi, nawet mimo coraz lepszej jakości kształcenia (przykład projektu AJP: „Zanim zhejtujesz, poznaj”).

W kontekście spędzania czasu wolnego, Miasto jest niedoceniane przez mieszkańców. Gorzów dobrze się rozwija, należy więc pochylić się nad pomysłem „miasto jako przestrzeń funkcjonalna z innymi gminami”. Warto rozwijać i unowocześniać obecną, przestarzałą infrastrukturę, ponieważ sam potencjał do promowania miasta dla mieszkańców jako miejsca rekreacyjnego istnieje.

Warsztat strategiczny – Środowisko.

Temat spotkania: Czy Gorzów Wielkopolski to miasto smart w sferze środowiskowej?

Program spotkania.

I. Wprowadzenie.

- Powitanie, prezentacja uczestników spotkania, przedstawienie celów spotkania i zasad jego prowadzenia.
- Przedstawienie koncepcji prac nad strategią rozwoju. Wyjaśnienie w jakim miejscu prac się obecnie znajdujemy.
- Przejście do tematu spotkania – inicjacja dyskusji: „Czy Gorzów Wielkopolski to miasto smart w sferze środowiskowej?”
 - Wyjaśnienie czym jest smart environment (środowisko) - odpowiedzialne i zrównoważone podejście do środowiska oraz wykorzystania zasobów energetycznych. Podstawowymi wskaźnikami są np. atrakcyjność warunków naturalnych, ochrona

środowiska, zrównoważone zarządzanie surowcami, zanieczyszczenie, inteligentne budynki, wykorzystanie czystej energii, konsumpcja wody, czystość powietrza czy ilość terenów zielonych w mieście.

II. Dyskusja.

1. Czy zmiany klimatu to fikcja w takim mieście jak Gorzów Wielkopolski?

- Jakie skutki zmian klimatu są widoczne w przestrzeni Gorzowa Wielkopolskiego i jak sobie z nimi miasto radzi?
 - Jakie zjawiska, będące pochodną zmian klimatu, są szczególnie widoczne w mieście?
 - W co miasto powinno w szczególności inwestować aby być przygotowanym do skutków zmian klimatu (w tym: przeciwdziałanie skutkom suszy, gospodarowanie wodą)?
 - Czy mieszkańcy miasta, przedsiębiorcy, instytucje mają świadomość zagrożeń wynikających z problemów środowiska i są przygotowani na skutki ekonomiczne wynikające zarówno z zagrożeń globalnych (np. ocieplenie klimatu, zanieczyszczenie oceanów), regionalnych i lokalnych – np. zmiany w sposobie korzystania z zasobów naturalnych, zachowań konsumenckich?

2. Stan środowiska a jakość życia.

- Jakie są główne problemy związane z jakością środowiska i tym samym jakością życia mieszkańców miasta?
 - Czy szeroko rozumiany system gospodarki odpadami w mieście jest w stanie przystosować się do gospodarki o obiegu zamkniętym (tzw. GOZ).
 - Jakie są wyzwania miasta pod względem poprawy jakości powietrza?
 - Czy Gorzów może być postrzegany jako zielone miasto? Jakie kluczowe działania należy zrealizować w Gorzowie z zakresu błękitno-zielonej infrastruktury?

3. Miasto zero emisyjne – szansa czy zagrożenia?

- Unia Europejska ogłosiła, że do 2050 roku Europa powinna stać się przestrzenią zero emisyjną. Czy w kontekście lokalnym takie wyzwanie jest możliwe do osiągnięcia i co powinniśmy zrobić, aby to osiągnąć?
 - W jakich obszarach tematycznych miasto powinno podjąć szczególnie działania, w jakich obszarach posiada już kompetencje i doświadczenia:
 - czysta energia,
 - sektor budowlany,
 - zrównoważony transport i komunikacja,
 - eliminowanie zanieczyszczeń,
 - zrównoważony przemysł.

Warsztaty rozpoczął wątek – czy Gorzów Wielkopolski to dziś miasto smart w ochronie środowiska, czyli odpowiedzialne i posiadające zrównoważone podejście do środowiska oraz wykorzystania zasobów energetycznych? Podstawowymi wskaźnikami są np. atrakcyjność warunków naturalnych, ochrona środowiska, zrównoważone zarządzanie surowcami, zanieczyszczenie, inteligentne budynki, wykorzystanie czystej energii, konsumpcja wody, czystość powietrza czy ilość terenów zielonych w mieście.

Stan środowiska a jakość życia.

W pierwszej części spotkania poruszano problematykę związaną z jakością środowiska. Na początku skupiono się na problemach z jakością powietrza. Od 2014 roku WIOŚ prowadzi badania w sprawie jakości powietrza i zawsze wykazywane były przekroczenia stężenia pyłu PM10. Miasto wprowadziło program naprawczy „Kawka” w obrębie Nowego Miasta (projekt realizowany przez Miasto, elektrociepłownię gorzowską i ZGM) – nastąpiła wymiana pieców, podłączenia do linii ciepłowniczej, odnotowano więc poprawę. Bariery do korzystania z takich programów jak program „Kawka” jest brak funduszy finansowych prywatnych osób.

Zdaniem uczestników warsztatów, główny powód zanieczyszczenia powietrza to paleniska domowe, drugi to komunikacja i samochody. Zwraca się uwagę na to, że powinny zostać wprowadzone w Polsce przepisy zakazujące spalania w domach paliw stałych. Innymi problemami są:

- Słabo zdiagnozowana kwestia ubóstwa energetycznego i pomocy społecznej.
- Izolacja termiczna.
- Brak odpowiedniego oczyszczania ulic.
- Punkty pomiaru zanieczyszczeń – są one z dala od chodników (takie są wytyczne).
- Spalanie śmieci przez ludność na wsiach okalających miasto – „Powietrze nie zna granic administracyjnych” – ważne jest wprowadzenie powszechnie rozwiązań typu „Kawka”, a nie tylko w centrum miasta.
- Potrzeba zmiany świadomości mieszkańców Gorzowa.
- Brak szerszej polityki państwa.
- Stan przestrzeni miasta, który wydaje się być obecnie niekorzystny (w centrum miasta widoczny jest deficyt zieleni. Nisze pod estakadą zostały zabudowane, a sprzyjały one przewietrzaniu miasta).
- Śmieci w Gorzowie – problemy z ich segregacją, dlatego ludzie wolą je spalać.
- Wycinanie parków pod inwestycje (np. drogi, hotele).
- Ograniczenia – przepisy miasta ograniczają działanie projektantów i architektów; brak konsultacji społecznych projektów przed ich wykonaniem.
- Ogólna polityka informacji miasta – mieszkańcy nie ufają miastu, wskazują na brak dobrego przepływu informacji na temat inwestycji w mieście.

Aby walczyć z zanieczyszczeniami powietrza, uczestnicy proponowali:

- Naturalne korytarze ekologiczne – kliny ekologiczne. Może stworzyć program dot. klinów przewietrzających z innym miastem, np. partnerem niemieckim (przykład Poznania). Gorzów jako miasto z ciekami wody jest idealnym miastem dla takich klinów i korytarzy.
- Studium zagospodarowania przestrzennego Gorzowa – jest w nim koncepcja klinów; trzeba podnieść rangę tego zakresu w dokumencie strategicznym Gorzowa, żeby móc wymusić realizację tego przedsięwzięcia.
- Zielone dachy.
- Należy projektować zieleni odpowiednio do wymagań terenu i sadzić roślinność zgodną z ekosystemem. Dobry przykład: Kraków opracował plan zagospodarowania przestrzennego dla całego miasta uwzględniając zieleni.
- Standardy projektowe dla projektantów – miasto powinno sprecyzować swoje zalecenia dla projektantów.
- Wytyczne ilościowo-jakościowe do nasadzeń zastępczych.

- Programy retencji przydomowych (zbiorniki do zbierania wody dla ludzi); kompostowniki przy domach.
- Niwelowanie odpadów na poziomie produkcji (przeniesienie odpowiedzialności za odpady i ich segregowanie z ludzi na wielkie przedsiębiorstwa).
- Zachowanie ciągłości ścieżek rowerowych, aby zachęcić ludzi do korzystania z nich. Obecnie ścieżki rowerowe wpadają w ulice i są niebezpieczne.
- Kwestia zanieczyszczenia hałasem – hale produkcyjne. Brak ekranów akustycznych.
- Należy dbać o drzewa przy drogach ponieważ powodują, że nawierzchnie dłużej zachowują trwałość (jest chłodniej).
- „Rozwój to nie rozbudowa”, zwłaszcza w kwestii centrum miasta.
- Nie należy walczyć o pojedyncze drzewa (które są spróchniałe, zaniedbane), trzeba walczyć o skupiska drzew, które są zdrowe, ale atakują je szkodniki. Trzeba stawiać na nasadzenie jak największej liczby drzew.
- Należy odpowiednio dbać o zieleń, istotna jest jej pielęgnacja, ze względu na trudne warunki panujące w mieście.
- Należy rozważyć innowacyjne rozwiązanie dotyczące zmniejszenia opłat za ogrzewanie dla mieszkańców centrum, którzy musieli/muszą likwidować piece; Uczestnicy warsztatów zauważają, że wszyscy korzystają z centrum, a tylko Ci mieszkający w centrum musieli zmienić sposób ogrzewania, bo tam był realizowany program „Kawka”. Koszty ogrzewania z miejskiej sieci ciepłowniczej okazały się wyższe, niż ogrzewanie indywidualne, stosowane przed wdrożeniem Programu.

Zdaniem uczestników warsztatów dużym problemem jest skomplikowany system segregacji, przez co ludziom jest łatwiej wywieźć śmieci do lasu. Propozycją zwalczania tego problemu mogą być specjalne worki z chipami, z czym jednak nie zgadzali się wszyscy uczestnicy warsztatu. Kwestię odpadów należy uporządkować pod względem formalno-prawnym na poziomie unijnym/rządowym. Warto rozważyć nagrody dla wspólnot/spółdzielni za dobre segregowanie, a nie tylko nakładać kary, np. w Niemczech stosowane są kaucje za plastikowe butelki, co zachęca ludzi do segregacji. Główny nacisk na utylizację odpadów powinien być przeniesiony z mieszkańców na producentów. Inne kwestie, na które, zdaniem interesariuszy, należy zwrócić uwagę, to:

- Gospodarka obiegu zamkniętego – nie należy czekać na dyrektywy Unii.
- Informowanie ludności o korzyściach z kompostowników; można zakupić kompost pod zieleń miejską; obecnie kompost produkowany w Gorzowie nie wraca pod zieleń miejską, warto to uwzględnić. Gdyby mieszkańcy wiedzieli, że przerabiają kompost, który służy ich zieleni, to może zmieniłoby się ich nastawienie.
- Uregulowania prawne po stronie producentów – należy narzucić uregulowania na produkcję opakowań np. narzucić firmom, że muszą zbierać 80% swoich opakowań, pod groźbą kar finansowych – wtedy firmy musiałyby produkować takie opakowania, które można przetworzyć.
- Przebudowa infrastruktury dot. gospodarki odpadami, w tym spalarni, warto również montować instalacje do recyklingu.

Zmiany klimatu.

Kolejnym wątkiem były kwestie zmian klimatu w Gorzowie Wielkopolskim – interesariusze mieli wiele propozycji walki ze zmianami klimatu:

- Retencja – wyznaczenie miejsc na zbiorniki retencyjne.
- Niwelowanie miejskich wysp ciepła – zależy pamiętać o obniżaniu temperatury (naturalnym klimatyzatorem są drzewa).
- Trzeba przenosić plany dot. retencji na miejskie plany zagospodarowania przestrzennego.
- Warto tworzyć zbiorniki retencyjne, ale należy pamiętać, że mogą tam wpadać zanieczyszczenia, więc też wymagają one kosztów utrzymywania (ogrodzenie, sprzątanie). Należy pamiętać o kosztach utrzymywania i eksploatacji.
- Istnieje wiele rozwiązań, które nie wymagają dużego nakładu środków i nie trzeba inwestować od razu w kosztowną w eksploatacji infrastrukturę niebiesko-zieloną; można zacząć od np. łąk kwietnych.
- Miasto powinno posiadać opracowany model hydrodynamiczny, gdzie będą zaznaczone problematyczne miejsca, tereny na zbiorniki i miejsca na zieleń.

Miasto zeroemisyjne – szansa czy zagrożenie?

Ostatnim obszarem w ramach tego warsztatu była kwestia miasta zeroemisyjnego, z uwagi na to, że Unia Europejska ogłosiła, że do 2050 roku Europa powinna stać się przestrzenią zero emisyjną.

Miasto zero emisyjne – szansa czy zagrożenie? Według uczestników warsztatów:

- Miasto zero emisyjne – jest to szansa. Należy do tego dążyć.
- Wąskim gardłem może być wiedza, edukacja, ale i również finanse publiczne.
- Dobrym przykładem dla Gorzowa może być Ostrów Wielkopolski, który dąży do samowystarczalności energetycznej i zero emisyjności. Cała strategia miasta jest oparta na tym celu. W Gorzowie należałoby postąpić analogicznie, ale w kontekście całego MOF-u. Warto byłoby również powiązać gminy komunikacyjnie.
- Należy wprowadzić darmową komunikację – dla dzieci i młodzieży.
- Trzeba wprowadzać nowe systemy zieleni i pielęgnować tę już istniejącą.
- W sferze społecznej – oczekuje się pracy od ekspertów za darmo; nie należy traktować sfery społecznej, jako taniej siły roboczej.
- Należy opracować Koncepcję klinów, korytarzy przewietrzających – to może być dokument miasta do 2050 roku. Miasto mogłoby pozyskać środki unijne i partnera np. niemieckiego do realizacji tego celu.

Podsumowanie

Kwestie środowiskowe stanowiły burzliwy temat dyskusji wśród uczestników warsztatów. Okazuje się, że jest wiele problemów do rozwiązania w Gorzowie w tym obszarze m.in. pogarszająca się jakość powietrza, zmniejszająca się ilość zieleni, nieodpowiednia segregacja odpadów. Istnieje jednak wiele szczegółowych rozwiązań, które miasto może wdrożyć w ramach zatrzymania tych negatywnych zjawisk ekologicznych. Jest to obszar, który powinien zajmować szczególne miejsce w priorytetach przyszłej strategii miasta.